

УДК 904:728.81(477.84-21Скалат)

Володимир Данилейко,
завідувач сектору археології
Національного заповідника
«Замки Тернопілля»

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ СКАЛАТСЬКОГО ЗАМКУ В 2023 РОЦІ

У статті розглядаються результати археологічних досліджень на території пам'ятки оборонної архітектури XVII–XVIII ст. – замку у м. Скалат. Проведено характеристику конструктивних особливостей палацу, отриманого археологічного матеріалу, стратиграфії розкопу та нівелювання виявлених об'єктів. Подано висновки за результатами досліджень.

Ключові слова: археологічні дослідження, розкоп, Скалатський замок, палац, стратиграфія, кераміка.

У 2023 році, експедиція Національного заповідника «Замки Тернопілля» провела дослідження у південно-західній частині м. Скалат, в Тернопільському районі Тернопільської області.

Перша згадка про Скалат датується 1503 роком. У документі «*Matricularum Regni Poloniae Summaria...*», за № 766 від 15 травня 1503 року згадуються «укріплення Скалата», які були надані великим князем Литовським і Руським королем Олександром Ягеллончиком хорунжому Холмському Миколаю Жолкевському, з селами на «дідичному праві» 12 квітня 1503 року у Вільно (Wierzbowski 1908, р. 49). В 1600 році Скалат, на прохання шляхтичів Сенявських, отримав з рук короля Речі Посполитої Сигізмунда III Магдебурзьке право.

Обстеження були зосереджені на території пам'ятки оборонної та палацової архітектури західного Поділля національного значення – замку XVII–XVIII ст. (Ох. №675). Замок з наріжними п'ятикутними вежами, на височині, оточений ровом з водою, було побудовано у 1630-му році галицьким мечником Христофором Віхровським. У XVII ст. цей замок обороняв місто в часи Національно-визвольної війни 1648-1654 років, під час польсько-турецької війни 1672-1683 років, але у кінці XVII ст. власник замку Ян Фірлей перебудував його та використовував вже, як своє житло.

У XVIII ст. замок був у власності Калиновських і Тарнавських, але вже наприкінці XVIII ст. нова господарка замку Марія Щипіонова, з роду Водзінських, у 1795 р. наказала, поруч із старим помешканням, збудувати новий палац. У новозбудованому палаці в XIX ст. проживали нові власники Понятовські, а після них – Розстоцькі. До поки палац не прийшов у непридатність і останній власник замку Маурицій Розстоцький не побудував одноповерховий житловий будинок, біля північно-західного муру. А навпроти, до початку XX ст. тоді ще існувала стара будова палацу.

Додатковим джерелом для визначення характеристик планувальної структури палацу Скалатського замку – є світлини кін. XIX – поч. XX ст. На світлинах кінця XIX ст. ще можна побачити вигляд північно-східної частини палацу (Фото 1), але на фото 1903 року його вже немає. Отже, можна вважати, що будівлю палацу було розібрано на початку XX ст., після завершення реконструкції башт замку в неоготичному стилі, за проектом Теодора Мар'яна Тальовського, в 1898–1900 роках.

У 1928р. останній власник Маурицій Розстоцький передав замок в дар державі. А вже у травні 1939 р. територія замку була передана в оренду на 15 років Подільському туристично-краєзнавчому товариству.

У 1990 році архітектори І. Андрушко, Л. Ліщинський, Ю. Курець під керівництвом М. Гайди розробили ескізний проект реставрації та виведення замку з аварійного стану. Реалізація цього проекту стала можливою з моменту входження замку в 2004 році до складу Національного заповідника «Замки Тернопілля». З того часу, на території фортеці проводяться наукові обстеження та реставраційні роботи. На цей момент, він перебував в задовільному стані і потребував повного об'єму реставраційних та попередніх археологічних дослідницьких робіт.

У процесі виконання реставраційних робіт з ліквідації аварійного стану цієї пам'ятки, в 2007 році було здійснено комплексні наукові дослідження, із шурфуванням та зондажем (Вербо-вещький, Строцень 2007), а в 2008 році розпочато дослідження території палацу Скалатського замку ДП «Подільська археологія» Державного підприємства «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України. Дані роботи дещо пролили світло на види ґрунтів в межах замку (Строцень 2008). У 2011 році, цією ж

організацією, на території замку проводилися археологічні розкопки залишків в'їзної брами, при північно-східній куртині замку.

У 2013 році археологічні дослідження Скалатського замку проводились спільною експедицією Національного заповідника «Замки Тернопілля» та Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Обстеження проводились в процесі здійснення реставраційних робіт на території замку, до відзначення 500-річчя міста Скалата. У ході досліджень 2013 року, було визначено місця розташувань стовпових ям дерев'яних галерей веж Скалатського замку, що сприяло в подальшому їх реконструкції.

Матеріали досліджень Скалатського замку увійшли до створеної в 2019 році експозиції археології, на другому ярусі східної вежі.

З огляду на заплановані реставраційні роботи, а також беручи до уваги вже проведені археологічні обстеження на даному об'єкті, існувала велика необхідність продовження досліджень в 2023 році. Археологічний сезон 2023 року був логічним продовженням досліджень території палацу, які проводились в 2008 році (Строцьк 2008). Дослідження на території Скалатського замку, пам'ятки оборонної та палацової архітектури XVII-XVIII ст., проводились в рамках реалізації концепції реставрації, пристосування та використання замку (Вербовецький 2007, с. 46). У цьому контексті, важливими і необхідними - є проведення архітектурно-археологічних обмірів та археологічних досліджень, консервація та музеєфікація археологічних об'єктів замку.

Обстеження проводились з метою дослідження території палацу на предмет визначення періодів будівництва та стану його фундаментів, виявлення археологічних пам'яток та вивчення культурних нашарувань і рухомого матеріалу.

У 2023 році, нами було закладено розкоп VI (Фото 2), площею 72 м², на місці зруйнованого палацу, вздовж південно-східного оборонного ескарпу замку, по лінії південний захід - північний схід, на відстані 52 м на північний схід від північного кута південної вежі. Місце розкопу являє собою цокольну частину руїн палацу, у вигляді пагорбу, вкритого дерновим шаром, ескарпованого по периметру 39х14,2 м кам'яною кріпидою, мурованою тесаним неогеновим каменем-пісковиком. Розкоп VI має вигляд прямокутника, розмірами сторін - 6 x 12 м. Розкоп було розбито на квадрати площею 4 м² кожен (Фото 3).

В північно-східній стінці розкопу VI вдалось зафіксувати стратиграфію по лінії квадратів А3-Е3 (Фото 4), яка вказує на те, що до будівництва палацу в кінці XVIII ст., площадку під саме будівництво було вирівняно методом зняття вершини більш раннього земляного валу у Кв. Г3, а також засипання передескарпового простору у Кв. А3-В3. Про це свідчить стратиграфія шарів насипки, які мають чіткі контури рисунку, направлені під кутом приблизно 45° у Кв. В3-В3. Така ж картина і на стратиграфічному зрізі південно-західної стінки квадратів А3-В3.

Вздовж квадратів В1-В3 було залишено бровку, з метою фіксації стратиграфії шарів, по лінії перерізу Р - Р1 розкопу VI, в напрямку південний захід - північний схід. На глибині 40-80 см видно чіткий шар XVIII ст., нижній край якого обмежується залишками перетлілої деревини (підлоги). Нижче цього шару видно насипний перевідкладений ґрунт.

Після звільнення площини розкопу VI від дерну, виявлено фундаменти стін та перестінок трьох кімнат (3, 4, 5) та коридору. Нумерацію нововиявлених приміщень продовжено у відповідній послідовності, взявши до уваги перелік та нумерацію приміщень, виявлених у 2008 році.

Північно-західний фундамент палацу, являє собою муровану кам'яну кріпиду цокольної частини палацу, висотою 280 см, відносно подвір'я замку. Фундаментом південно-східної стіни палацу - є мурований з тесаного неогенового каменю-пісковика, зовнішній ескарп оборонної лінії замку.

З метою визначення глибини залягання фундаменту капітальної стіни палацу, кв. Д-3 було поглиблено, у вигляді шурфа. Шурф закладено на усю глибину залягання підосви фундаменту, яка становить 270 см від рівня збереженої поверхні самого фундаменту, а також 300 см від сучасної поверхні пагорба. З чого випливає, що глибина підосви фундаменту капітальної стіни палацу знаходиться 30 см вище горизонту подвір'я замку і 70 см нижче точки репера. Товщина фундаменту капітальної стіни палацу - 120 см. Підосва капітальної стіни лежить на насипному чорноземі (Фото 4).

Фундамент капітальної стіни палацу мурований на усю висоту з неогенового каменю-пісковика, по верх якого лежить кладка цегляної стіни, висотою 30 см та товщиною 100 см. Даний фундамент, у південно-західній частині, бере свій початок у кв. Г10, Д10 розкопу V, досліджень 2008 року, де було виявлено залишки опалювального пристрою. У Кв. Г1 розкопу VI, на поверхні фундаменту капітальної стіни, було виявлено Об'єкт 1 - канал димоходу опалювального пристрою (Фото 3).

Фундамент перестінки між кімнатами 3 та 5, мурований із цегли на незначну глибину, по верх чорнозему. Поверхня збереженої перестінки лежить на висоті 202 см, вище рівня репера. Її товщина – 27 см.

У південно-східній частині розкопу VI, вздовж ескарпової оборонної стіни замку, розташовано фундамент перестінки, яка відділяє кімнату 4 і коридор. Цей фундамент мурований з цегли, в перемішку з невеликими фрагментами каменю-пісковика, та лежить на незначній глибині – всього 20 см. Підшва перестінки лежить на насипному ґрунті, стратиграфічні шари якого лежать із нахилом приблизно на 45° (Фото 4).

Кімната 3 у квадратах Д1, Е1 розкопу VI - є північною частиною кімнати 3 досліджень 2008 року з розкопу V, розмірами 2,90 x 0,80 м., яка входить у розкоп 2023 року лише на 0,80 м. Ця кімната має "Г"- подібну форму, і більша частина цієї кімнати лежить у розкопі V, досліджень 2008 року.

Кімната 4 у розкопі VI, розкрита розмірами сторін 6 x 5 м. У південно-західній частині, бере свій початок у розкопі V, досліджень 2008 року, де була досліджена ще на 0,50 м. Отже, у 2008 та 2023 роках ця кімната досліджена розмірами 6,5 x 5 м. У північно-східній частині, кімната 4 розкопом VI повністю не розкрита і має ще своє продовження.

У квадраті Г3 розкопу VI, поруч із фундаментом капітальної стіни, виявлено мощену площадку (Об'єкт 2), яка слугувала фундаментом для опалювального пристрою, кахельної грубки чи печі, викладена із масивних кусків ламаного неогенового каменю-пісковика (Фото 3).

Уся площа долівки кімнати 4, на глибині 0,40-0,60 м мощена дерев'яною підлогою із дубових дощок, шириною 9-12см.

На глибині 0,30-0,50 м, під підлогою лежить насипний ґрунт, у вигляді шарів насипу з крутим нахилом на південний схід (Фото 4).

Кімната 5 розкрита в північно-західній частині розкопу VI, розмірами сторін 5 x 3,30 м. У північній частині розкопом повністю не розкрита.

На глибині шару часів використання приміщення у XVIII–XIX ст., по усій площині кімнати, виявлено велике скупчення деревного попелу, золи.

Коридор. У східній частині розкопу VI виявлено коридор, в межах розкопу розміром 6,0 x 1,1 м. Південно-східний фундамент стіни коридору одночасно є стрімкою стіною ескарпу першої лінії оборони замку, підшва якої знаходиться нижче рівня дна оборонного рову. Долівка коридору палацу покрита бетоном та мощена чотирма екземплярами кам'яної плитки із піщаника сірого кольору, розміром 32 x 32 см. (Фото 3, Кв. А1-А3).

У процесі розкопок на території палацу Скалатського замку, були виявлені археологічно цілі екземпляри, а також фрагменти керамічних виробів, кахлі, черепиці, карнизів, фрагменти тиньку облицювання стін, також виробів зі скла, фаянсу, каменю, кольорових металів, заліза, а також нумізматичні знахідки.

Кераміка.

У процесі розчистки *кімнати 3* від розвалу битої цегли, кв. Д1 виявлено декілька фрагментів кахлі XVIII–XIX ст., з глини світло-коричневого кольору, з рослинним та геометричним орнаментом, вкритих білою, коричневою та темно-зеленою поливою.

Посуд у кімнаті 3 представлений фрагментами стінок керамічних посудин XVIII ст. сірого кольору, з добре випаленої глини, з домішкою дрібного піску, а також XIX ст. з глини коричневого кольору, з внутрішньої сторони з поливою зеленого кольору, а зовні – білого кольору.

У *кімнаті 4* По усій площині кімнати 4 розкопу VI, під завалом битої цегли, було розкидано велику кількість фрагментів кахлі з рослинним та лінійним орнаментом, вкритих зеленою, коричневою, білою та блакитною поливою. Особливо велика їх кількість у кв. В2, В3, Г2, Г3 - поруч із фундаментом площадки опалювального пристрою. Декілька кахель виявились із тисненими відбитками штемпелів виробника чеської фабрики братів Карла і Людвіга Гардтмутів «L&S HARDTMUTH» (Фото 5). Завдяки цим знахідкам, кахлі можна датувати серединою XIX ст.

Також, у кімнаті 4 виявлено декілька фрагментів ліпнини (керамічної оздобы карнизів) інтер'єрів будівлі XVIII ст., виготовлені із глини з домішкою вапна і піску, сірого кольору. Із того ж матеріалу, виготовлені фрагменти тинькованих придольних плінтусів.

Керамічний посуд представлений фрагментами у вигляді денець, стінок та вінець глечиків та мисок. Серед них стінки та вінця тонкостінних посудин кін. XVIII – поч. XIX ст. з тіста темно-сірого кольору, з шершавою поверхнею, два фрагменти стінок і одне вінце посудин XVIII ст., із тіста темно-коричневого кольору, а також фрагмент стінки миски XIX ст., поверхня якої вкрита гнило-зеленою поливою.

Окремо потрібно виділити такий вид кераміки, як керамічні вази. Два фрагменти вази поч. XIX ст., виготовленої з тіста оранжевого кольору, поверхня якої покрита поливою коричневого кольору. Орнамент поверхні вази випуклий, у вигляді кіл та ліній.

У кв. Б1 було знайдено єдиний екземпляр порцеляни у розкопі VI, а саме фрагмент вінця із стінкою порцелянової посудини білого кольору. В Україні вперше випуск порцеляни був організований наприкінці XVIII ст. Розвитку порцелянової справи сприяли великі поклади каоліну на Волині та Чернігівщині. Перша порцелянова мануфактура в Україні була сформована в 1784 році у володінні найбільшого магната Правобережжя Юрія Чарторийського на околиці Корецького замку. Тож, виявлений фрагмент порцеляни можна датувати кінцем XVIII ст., або початком XIX ст.

У *кімнаті 5* виявлено 58 фрагментів кахлі кін. XVIII – поч. XIX ст. Серед них, 22 фрагменти кахлі з рослинним орнаментом, покриті поливою білого кольору (Фото 5). Також, у кімнаті 5 виявлено 30 фрагментів кахлі XVIII ст., 2 з яких кутові і 1 карнизний, виготовлені з тіста світло-коричневого кольору, з випуклим геометричним орнаментом, без поливи.

Посуд представлений фрагментами керамічних глечиків, мисок та ваз. На глибині 1-1,10 м квадрату Д3 виявлено 2 фрагменти стінок мисок середини XVIII ст., з характерним підвінцевим валиком, поверхні яких вкриті поливою різних кольорів, тісто коричневе, орнамент бежевою, оранжевою, зеленою та темно-коричневою поливами.

У кв. Д3, на глибині 1-1,20 м, виявлено 70 фрагментів керамічних посудин XVII ст. у вигляді фрагментів вінець, стінок, донець та ручок. Усі вони виготовлені з тіста сірого кольору, частина з яких з рифленим орнаментом у вигляді вдавлених ліній та зубчиків.

У кв. Е3 виявлено значну кількість фрагментів керамічного посуду кінця XVIII ст., виготовленого з тіста темно-сірого кольору та оранжевого кольору з закопченою поверхнею. Серед них фрагмент фарфорової миски XIX ст. білого кольору, з голубими полосами.

Окремим видом виробів є 2 фрагменти керамічних ваз, а саме: виявлена у кв. Д3, горловина вази поч. XIX ст., з тіста жовтого кольору з коричневою поливою, а також фрагмент вінця декоративної поливаної вази кінця XVIII ст., виготовленої з тіста оранжевого кольору, покритої коричневою поливою.

У *коридорі* знайдено фрагменти кахлів кін. XVIII – поч. XIX ст., виготовлені з тіста світло-бежевого кольору з рослинним та лінійним орнаментом, покриті темно-коричневою та темно-зеленою поливою.

У кв. А1, А3 на глибині 0, 20-0,50 виявлено фрагменти карнизів та тиньку інтер'єрів коридору палацу XVIII-XIX ст., світло-сірого кольору, виготовлені з розчину глини, піску та вапна.

В межах коридору палацу, керамічного посуду не виявлено.

Метал.

В межах частини *кімнати 3* розкопу VI, у кв. Е1 виявлено чотири екземпляри залізних цвяхів кін. XVIII ст. та один – у кв. Д1 початку XIX ст.

Вироби із металу, *кімнати 4*, представляє велика кількість залізних цвяхів кін. XVIII – поч. XIX ст., в кількості 79 одиниць. Серед них, два цвяхи «вухнарі» поч. XIX ст. Окремими залізними виробами є: шурупи, кільця, клямри для кріплення дерев'яних брусів, а також зубило.

Виявлений у кв. В 1, на глибині 0,10-0,25 фрагмент чавунної варильної поверхні печі вказує на те, що поруч, у кімнаті 4, була піч для приготування їжі.

У шарі підлоги кімнати 4, на глибині 0,45 м квадрату Б3, виявлено фрагмент окладу книжки (кутовий край) з кольорового металу золотистого кольору, з рифленим лінійним орнаментом XVIII ст.

Деякі металеві вироби, виявлених на незначній глибині, належать до періоду I Світової війни. Це гільзи набоїв виробництва США та Німеччини, гудзики виробництва фабрики «Николай Семенов» РІА, а також заклепки кінської упряжі.

Металеві вироби, виявлені в межах *кімнати 5* розкопу VI представляють: кований залізний цвях XVII ст. із широкою голівкою, виявлений в деревній золі, на глибині 0,90 м, залізні цвяхи кінця XVIII – поч. XIX ст., залізний засув воріт, кована залізна клямра та залізна застібка дверного замка поч. XIX ст., а також гільза набою поч. XX ст.

Металеві вироби у *коридорі* палацу, в межах квадратів А1-А3, представлені знахідками залізних цвяхів кінця XVIII ст. – поч. XIX ст.

Скло.

Скло у *кімнаті 3* представлене лише одним екземпляром патинованої стінки скляної посудини кінця XVIII ст.

Скляні вироби, знайдені в межах *кімнати 4*, представляють фрагменти шиб вікон поч. ХІХ ст., фрагменти скляних келихів кін. ХVІІІ ст. та стінок скляних посудин поч. ХІХ ст.

Скляні вироби, знайдені в межах *кімнати 5* розкопу VI, представляють фрагменти шиб вікон невеликих розмірів поч. ХІХ ст. На глибині 1-1,20 м, у кв. ДЗ та ЕЗ, виявлено два фрагменти скляних віконниць ХVІІ ст.

Окремим видом скляних виробів – є фрагменти скляних посудин (чаш, келихів, тощо) кінця ХVІІІ ст., виявлені у кв. ЕЗ на глибині 0,80-1 м.

Скляні вироби, знайдені *в межах коридору* палацу у розкопі VI, представляє лише один фрагмент шибі віконного полотна ХІХ ст., виявлений у кв. А1 на глибині 0, 20-0,40 см.

На глибині долівки, по усій площині кімнати 5, виявлено велике скупчення деревного попелу, золи. У кв. АЗ, в коридорі, на глибині 0,60 м виявлено монету солід Речі Посполитої 1654–1669 рр.

Усі матеріали досліджень на території Скалатського замку в 2023 році передані на зберігання в фонди Національного заповідника «Замки Тернопілля» (Акт передачі №1 від 10 травня 2024 року).

На сучасному етапі реставраційних робіт постає закономірна необхідність досліджень замкового палацу, заради, визначення стану виявлених фундаментів, глибину їх залягання, а також фіксації та вивчення стратиграфії глибин культурних нашарувань. З метою вивчення конструктивних особливостей палацу Скалатського замку, а також фіксації висот та глибин залягання поверхонь виявлених об'єктів, було проведено геометричне технічне нівелювання. Роботи проводились методом визначення перевищень між точками, за допомогою горизонтального променя візування, із застосуванням нівеліра «2Н-10Л» та нівелірної рейки.

Для обчислення точок та їх висот, використовувався горизонт приладу з однієї станції, для нівелювання, як денної поверхні досліджуваної території, так і поверхні виявлених об'єктів. У якості нівелірного знака-репера, нами було прийнято стабільну точку «R», згідно із прийнятим умовним рівнем репера досліджень 2008 року, а саме нижній край «цоколя» другого ярусу східної вежі замку (Строцен 2008, с.5). На станції нівелювання, дану точку умовно прийнято не альтитудною, а відносною висотою (умовний «0»), з горизонтом приладу – 396 см.

Методом нівелювання, встановлено глибини розташування виявлених об'єктів: дерев'яної підлоги у кімнатах палацу, мощеної плиткою поверхні у коридорі палацу, поверхонь фундаментів. Глибина залягання фундаменту капітальної стіни палацу, у кв. ГЗ, Д-3 становить 270 см від рівня збереженої поверхні фундаменту, а також 300 см від сучасної поверхні пагорба. З чого випливає, що глибина підшви фундаменту капітальної стіни знаходиться 30 см вище горизонту подвір'я замку і 70 см нижче точки репера.

Глибини вимірювались від рівня сучасної поверхні. Максимальна висота задернованого пагорба, який являє собою цокольну частину палацу, становить – 320 см відносно горизонту подвір'я замку, та 220 см відносно рівня репера. Глибина розкопу VI, відносно денної поверхні – 30-130 см.

Аналізуючи результати нівелірних обстежень, можна зробити загальні висновки, що горизонт подвір'я, у своїй східній частині, вздовж цокольної західної частини палацу, має нахил із північного сходу в напрямку південного заходу, і становить перепад висот від 0 до -1,05 м. Сучасна поверхня, в межах досліджуваної території розкопу VI, є майже рівною.

За результатами досліджень палацу Скалатського замку в 2023 році, а також взявши до уваги результати досліджень 2008 року з'ясовано, що ця частина палацу була побудована в кінці ХVІІІ ст., поруч із фундаментами барокової будівлі ХVІІ ст. Палац був облаштований опалювальними пристроями і повітреходами, адже у капітальній стіні палацу виявлені чіткі сліди опалювальних пристроїв, поруч із якими локалізовано та зафіксовано велике скупчення фрагментів поливаних кахлів виробництва чеської фабрики братів Карла і Людвіга Хардтмутів «L&C HARDTMUTH» середини ХІХ ст.

Згідно із отриманими стратиграфічними даними, культурний шар періоду будівництва палацу кінця ХVІІІ ст. лежить на насипному переміщеному ґрунті. Можна зробити висновок, що ця частина палацу була побудована на місці насипного земляного валу, схилю якого засипані для вирівнювання поверхні під час будівництва палацу в 1790 - их роках.

Більшість виявленого рухомого матеріалу розкопу VI – фрагменти гончарного посуду, кахлі та цегла ХVІІІ–ХІХ ст. Знахідки ХVІІ ст. у розкопі VI представлені лише знахідками у Кв. ДЗ-ЕЗ, на значній глибині 1 - 1,20 м, у шарі сірого ґрунту, поверх перевідкладеної глини. Серед них фрагменти керамічних посудин ХVІІ ст. у вигляді вінець, стінок, донець та ручок, а також лише по два екземпляри залізних цвяхів та фрагментів віконниць. Тоді як ХVІІІ та ХІХ ст. представлені великою кількістю залізних та скляних знахідок, виробів з кольорового металу, керамічного посуду та кахлів.

Для отримання повної картини вигляду профілю дитинця замку, оборонного рову, а також інших можливих фортифікаційних споруд, є необхідним продовження робіт з нівелювання території, визначення альтитуду умовного репера, а також створення мапи пікетажних даних території Скалатського замку.

Отримані археологічні дані, дають нам більш повне бачення процесів будівництва та функціонування цієї пам'ятки (Данилейко 2023). На даному етапі, існує необхідність продовження археологічних досліджень Скалатського замку у наступні роки.

ЛІТЕРАТУРА

- Вербо́вечкий, Ю. 2007. Концепція відтворення Скалатського замку. *Галицька брама*, с. 46.
- Вербо́вечкий, Ю., Стро́чень, Б. 2007. Концепція реставрації та пристосування пам'ятки архітектури XVII ст. замку в м. Скалаті. Комплексні наукові дослідження. Архів Національного заповідника «Замки Тернопілля», Спр. 11-41, 494. Том II.
- Данилейко, В. 2023. Звіт про археологічні дослідження Скалатського замку в 2023 році. Фонди Національного заповідника «Замки Тернопілля».
- Стро́чень, Б. 2008. Звіт про археологічні дослідження Скалатського замку в 2008 році. Архів Національного заповідника «Замки Тернопілля», Спр. 11-41, 495. 2Т.
- Wierzbowski, T., 1908. *Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit. Pars III, Alexandri regis tempora complectens (1501–1506)*, P.49. № 766. 15. 05. 1503. Varsoviae: Typis officinae C. Kowalewski. Режим доступу: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/47098/edition/63766> [Дата звернення 1 листопада 2024].

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- ДП - Дочірнє підприємство;
НДЦ - Науково-дослідний центр;
ОАСУ - Охоронна археологічна служба України;
ІА - Інститут археології;
НАН - Національна академія наук;
Спр. - справа;
кв. - квадрат.

Volodymyr Danyleiko,
head of the archeology sector
National reserve
"Castles of Ternopil"

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE SKALAT CASTLE TERRITORY IN 2023

The article examines the results of archaeological research on the territory of the monument of defensive architecture of the XVII-XVIII centuries - the castle in the town of Skalat. The structural features of the palace, the obtained archaeological material, the stratigraphy of the excavation and the leveling of the discovered objects were characterized. Conclusions based on research results are presented.

Keywords: *archaeological research, excavation, Skalat castle, palace, stratigraphy, ceramics.*

Фото 1. *Вигляд палацу Скалатського замку в кінці XIX ст. із східної сторони*

Фото 2. *Вид на розкоп VI з південної сторони*

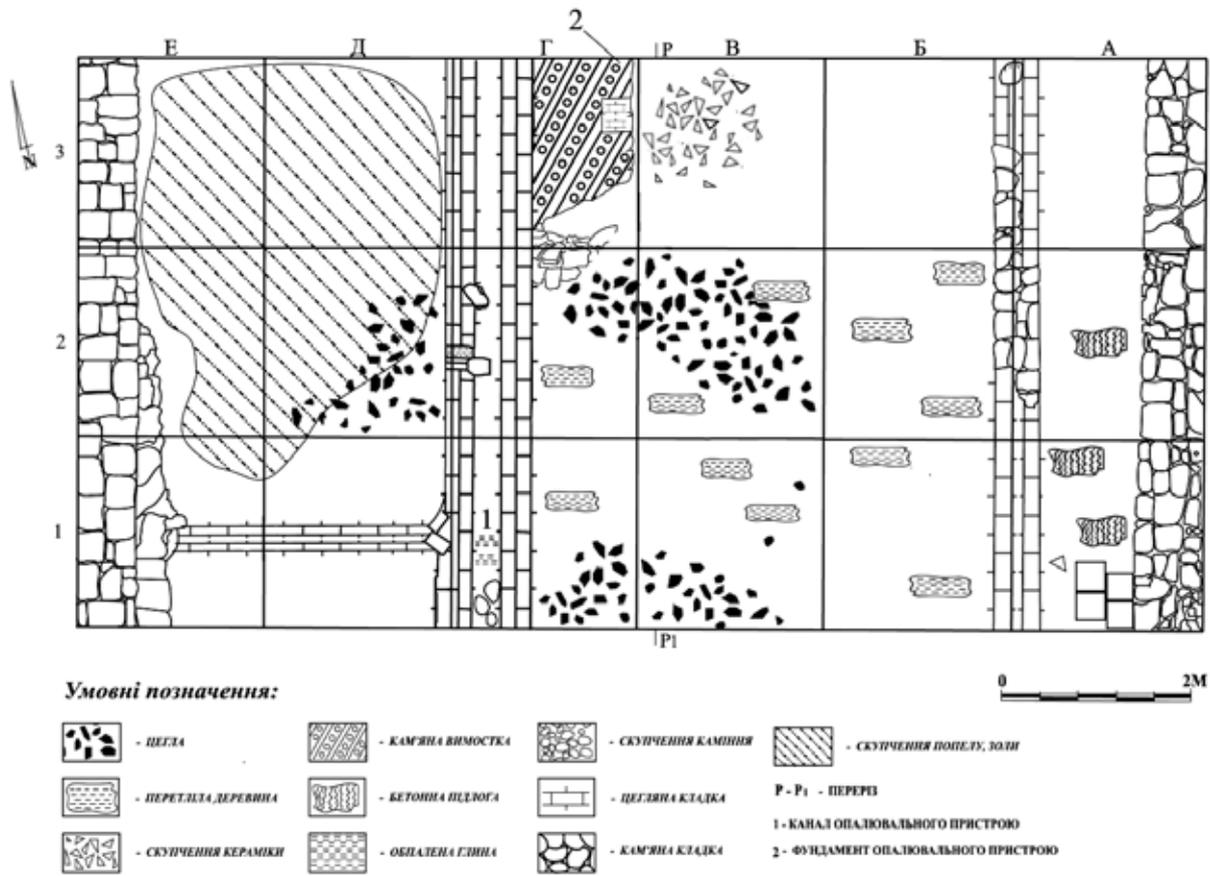

Фото 3. План розкопу VI

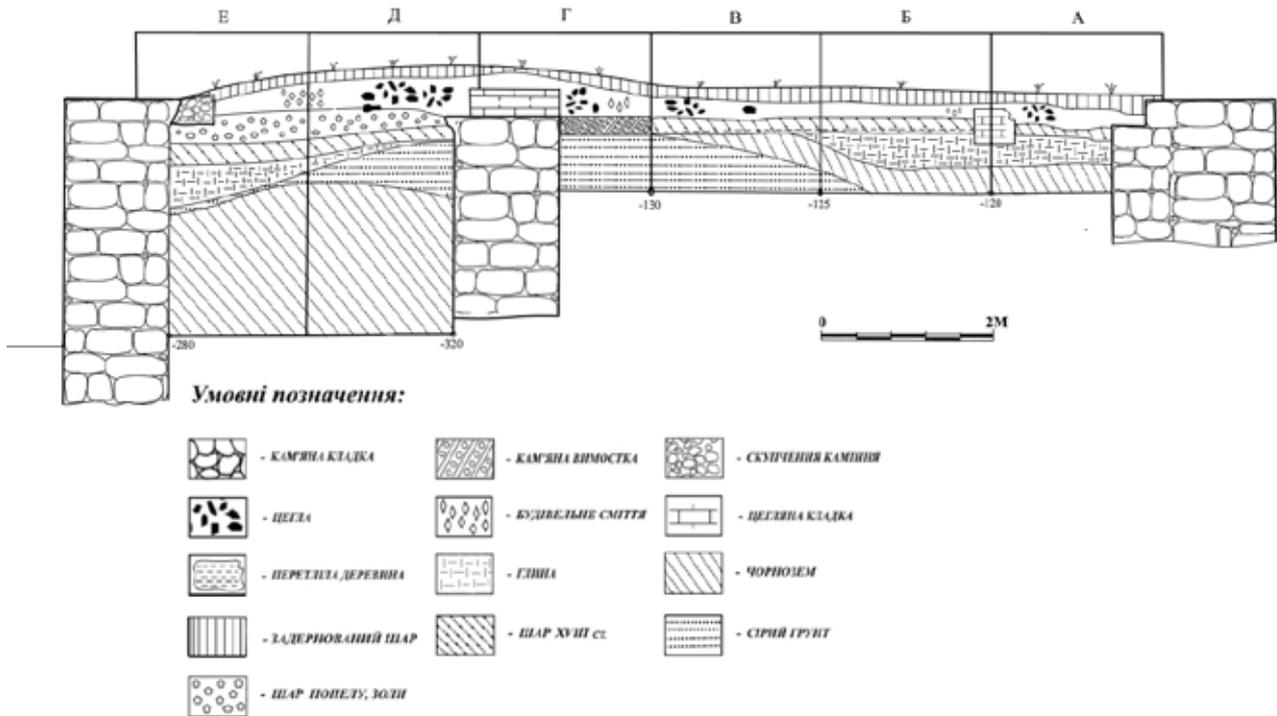

Фото 4. Стратиграфія північно-східної стінки розкопу VI

Фото 5. Кахлі виробництва чеської фабрики Гардтмутів «L&G HARDTMUT», сер. XIX ст.